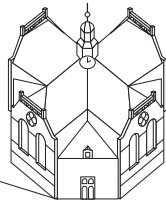

Noorder kerk concerten

zaterdag 24 maart 2018

New European Ensemble Stabat Mater

Keren Motseri sopraan
Kai Rüütel mezzosopraan
Erik Slik tenor

Joan Berkhemer viool | dirigent
Rada Ovcharova viool
Emlyn Stam altviool
Willem Stam cello
Bert Mooiman orgel
Jaime González hobo
Astrid Haring harp

Arvo Pärt geb. 1935
Stabat Mater 1985

Giovanni Battista Pergolesi 1710 – 1736
Stabat Mater 1736

Op deze plaats, beste vriend, mag ik één van mijn eigen observaties niet onvermeld laten, namelijk – ik houd het kort – dat figuren het sublieme als vanzelf ondersteunen en, wonderlijk genoeg, op hun beurt weer door het sublieme worden ondersteund.

Longinus ^{eerste eeuw} vertaald door Michiel op de Coul.

Er zijn maar weinig dingen zo indrukwekkend als het luiden van een grote klok, wanneer de stilte van de nacht zorgt dat onze aandacht niet al te veel wordt afgeleid.

Edmund Burke ¹⁷⁵⁷ vertaald door Wessel Krul

Huischroniqueur Herbert van Hasselt houdt na afloop van dit concert een pilaarpraatje. Verwacht prachtige anekdotes over de roemruchte geschiedenis van Amsterdam, de Noorderkerk en natuurlijk muziek. Herbert was voorheen directeur van de Amsterdamse Oude Kerk

Na afloop van het concert bieden wij u graag een kopje koffie of thee aan in de kerk.

De in 1935 geboren **Arvo Pärt** staat nu al vier jaar op het programma van het New European Ensemble dat de week voor Pasen in de Nieuwe Kerk in Den Haag – en sinds dit jaar in de Noorderkerk Amsterdam – wordt gespeeld. De Estse componist mag gerust gerekend worden tot de bekendste hedendaagse componisten van het moment. Hij schreef een van de meest bekende zettingen van het *Stabat Mater* in de 20ste eeuw.

Pärt componeerde het iconische stuk in 1985 in opdracht van de Alban Berg Foundation. Na het schrijven van het politiek controversiële *Credo* (1968) kwam Pärt in een muzikale impasse vast te zitten. Met het pianostuk *Für Alina* (1976) vond hij zijn 'tintinnabulistijl', van het Estse woord voor 'belletjes' uit. Deze compositiestijl die stevig aanleunde tegen de tonaliteit en oude middeleeuwse contrapunt blies zijn composities nieuw leven in. Het *Stabat Mater* behoort tot een van de meesterwerken van Pärt in deze verstilte en pure harmonische taal.

Het *Stabat Mater* is een devoot gedicht uit de twaalfde eeuw, geschreven door een Franciscaner monnik uit Italië of Frankrijk. De oorsprong is niet met zekerheid te achterhalen, maar dat het ooit was bedoeld voor persoonlijke meditatie blijkt uit het onderwerp, de focus en het repetitieve karakter. Sinds de Renaissance is het gedicht honderden keren op muziek gezet. De noodzaak om een nieuwe versie te maken leek dan in 1985 niet voor de hand te liggen. Toch werd Arvo Pärt in dat jaar gevraagd om voor de honderdste geboortedag van componist Alban Berg een nieuwe *Stabat Mater* te componeren. Het publiek was bij de première laaiend enthousiast.

De redenen hiervoor liggen besloten in de compositiestijl van Pärt. Het tintinnabuli systeem dat hij sinds de introductie ervan in 1976 bijna continue gebruikt, geeft het Middeleeuwse gedicht een soort edele eenvoud die recht naar het hart van de luisteraar lijkt te schieten. Het *Stabat Mater* wordt vaak aangeduid als een subliem werk. Niet als waardeoordeel, maar als aanduiding van het Sublieme, een term die de Britse filosoof Edmund Burke leende van de filosoof Longinus om de romantische kunsten uit zijn tijd te omschrijven en begrijpen. Het Sublieme staat, in tegenstelling tot het schone wat een veel rationeler is, direct in contact met het gevoel van de toeschouwer, luisteraar of ander publiek. Het Sublieme is wat dat betreft zonder tussenkomst van het verstand en speelt direct in op het gemoed.

In 1981 schreef de Franse filosoof Gilles Deleuze een boekje over de Ierse schilder Francis Bacon: *Logique de la Sensation*. Hierin karakteriseert hij het werk van de kunstenaar als volgt: 'het werkt direct op het zenuwgestel, dat is het vlees, terwijl abstracte vorm het hoofd aanroept, en tot je komt door de tussenkomst van de hersenen.' Het schilderij waar Deleuze over schrijft is het drieliuk 'Three Studies for Figures at the Base of a Crucifixion' (1944). Tegenwoordig hangt dit werk in het Tate Gallery Britain in Londen.

De connectie met het werk van Pärt ligt in die directheid. Het lijkt alsof Bacon en Pärt een stapje overslaan in het proces van toeschouwen en luisteren door direct op het gemoed van het publiek te werken. Dit is interessant omdat het hier niet gaat om effectbejag zoals we dat kennen uit Hollywood. Geen grote explosies, prachtige landschappen en sprookjeswerelden. Het gaat hier om het lijden van Maria bij haar gestorven zoon. Het toppunt van wat de Grieken Pathos noemden: 'het lijden aan een gebeurtenis die iemand overkomt'.

Bijna 250 jaar voor Pärt schreef **Giovanni Battista Pergolesi** zijn versie van het *Stabat Mater*. In korte tijd zou deze prachtige muzikale weergave van de wenende moeder bij het kruis de wereld veroveren. Bach schreef zijn bewerking *Tilge, Höchster, meine Sünden* (BWV 1083) niet lang daarna wat aangeeft dat de receptie ook in de achttiende eeuw al bijzonder goed was.

Pergolesi was in zijn tijd waarschijnlijk bekender om zijn opera's dan vanwege zijn kerkelijke muziek. Tegenwoordig is zijn *Stabat Mater* verreweg zijn bekendste werk. Het is tevens een van de werken die we zonder twijfel aan de componist kunnen toeschrijven. Er is een manuscript bewaard gebleven in zijn handschrift, ondertekend en wel. Dit geldt lang niet voor alle werken van de Italiaanse meester.

De opdracht voor het *Stabat Mater* werd aan het einde van Pergolesi's korte leven geven door het Confraternita dei Cavalieri di San Luigi di Palazzo om de Goede Vrijdag mis te begeleiden. Het moest toen de versie van Scarlatti vervangen die slechts negen jaar eerder was gecomponeerd, maar toen als oubollig werd gezien. Pergolesi schijnt de laatste noten op zijn sterfbed geschreven te hebben. Hij werd slechts 26 jaar oud.

Muziek in de Noorderkerk:

de perfecte zaterdagmiddag in hartje Amsterdam.

Doe boodschappen op de biologische Noordermarkt, eet de beste appeltaart van Amsterdam bij Café Winkel en geniet van een uur concert in de Noorderkerk.

Volgende Noorderkerkconcerten

7 april Ebonit

14 april In de ban van ... Brahms

De Israelische sopraan **Keren Motseri** studeerde cello en biologie voordat ze afstudeerde met een Mastertitel aan de Dutch National Opera Academy. Sindsdien heeft Keren zichzelf bewezen als een veelzijdige en veelgevraagd sopraan met een repertoire dat rijkt van de Renaissance tot de 21ste eeuw. Ze zong eerder met het New European Ensemble in een nieuwe compositie van Michel van der Aa, *Here [in circles]*. Daarnaast werkte ze samen met de Nederlandse Bachvereniging (met dirigenten Richard Egarr en Jos van Veldhoven), het Residentie Orkest (Jaap van Zweden), het Asko/Schönberg (Reinbert de Leeuw en Etienne Siebens), het Radio Filharmonisch Orkest (Peter Eötvös) en MusikFabrik (Daniel Reuss).

Keren wordt regelmatig uitgenodigd op internationale festivals zoals het Holland Festival in Amsterdam, Festival d'Automne à Paris, Sacrum Profanum Festival in Krakow, het Oude Muziekfestival in Utrecht en het Festival de Musica Antiga in Barcelona.

Enkele van haar meest recente optredens waren haar debut op het Aix-en-Provence Opera Festival als Lei in de opera *Passion* (Dusapin, met Ensemble Modern en dirigent Franck Ollu), Vita in de wereldpremière van *Wake* (Klaas de Vries, libretto David Mitchell), *A Young Woman in the Night* in de wereldpremière van *Thanks to my Eyes* (Bianchi, libretto en regie Joël Pommerat) en *Into the Little Hill* (Benjamin). Enkele van deze rollen werden speciaal voor haar stem geschreven.

Kai Rütel studeerde op de Georg Ots Music School in Tallinn en de Koninklijk Conservatorium in Den Haag waarna ze cum laude afstudeerde van de Dutch National Opera Academy. In 2009 werd Kai lid van het Jette Parker Young Artists Programme in Covent Garden, waar ze ook haar debuut maakte in Prokofievs *De speler*. Hier speelde ze onder andere in *Hänsel und Gretel*, *Manon*, *La traviata* en *Die Zauberflöte* onder Sir Colin Davis. Ze beleefde haar Amerikaanse debuut met het Saint Louis Symfonieorkest in Mozarts *Requiem*. Andere hoogtepunten zijn de solopartij in Beethovens *Mis in C* met de City of Birmingham Symphony en Philharmonia orchestra, een reeks galaconcerten in Letland en Tsjechië en haar eerste *Dream of Gerontius* (Elgar) voor The Three Choirs Festival. Ook zong Kai in *De speler* bij De Nederlandse Opera in Amsterdam, waar ze tevens begin dit seizoen de rol van Annina zong in *Der Rosenkavalier* onder de muzikale leiding van Marc Albrecht. In juni staat ze wederom in *De Speler* bij Opera Vlaanderen.

Erik Slik studeerde aan het Conservatorium van Utrecht bij Henny Diemer en wordt momenteel gecoacht door Margreet Honig.

Erik was te zien in *Die Soldaten*, *Lucia di Lammermoor* en *Parsifal* (DNO) en als Phéliepe le Beau in Rob Zuidam's *Rage d'Amours*. Bij de Nederlandse Reisopera zong hij o.a. Don Basilio in *Le Nozze di Figaro* en Gonzalve in Ravel's *l'Heure Espagnole*. Hij treedt veelvuldig op als concertsolist in binnen- en buitenland, zo was hij te horen met het Combattimento Consort o.l.v. Jan Willem de Vriend in Riga, Moskou en Sint Petersburg. In Nederland was hij onlangs te horen in Bach's *Hohe Messe* o.l.v. Peter Dijkstra. Hij werkte met dirigenten als Hartmut Haenchen, Jan Willem de Vriend, Otto Tausk, Bruno Weil, Antony Hermus, Kenneth Montgommery, Charles Dutoit en Carlo Rizzi.

Erik zong in de hoofdrol in de wereldpremière van Jonathan Dove's *The Day After* en maakte in 2016 zijn debuut in Zuid Afrika als Tamino in Mozart's *Die Zauberflöte*. In het voorjaar van 2017 zong hij de hoofdrol in *Fortress Europe* van Calliope Tsoupaki in het Opera Forward Festival in een regie van Floris Visser. Hij soleerde reeds in *Voices* van Hans Werner Henze en de opera *Der Kaiser von Atlantis* met het New European Ensemble.

New European Ensemble

Een breed publiek enthousiasmeren voor nieuwe muziek. Met dat doel voor ogen is in 2008 het New European Ensemble opgericht. De musici spelen niet alleen in concertzalen traditionele programma's. Ze combineren ook muziek met andere kunstvormen en snijden maatschappelijke thema's aan in fantasievolle programma's. Bovendien spelen ze graag op alternatieve locaties. Ze tonen dat nieuwe muziek volop verbonden is met het 'echte leven'.

De nationale en internationale pers is vol lof over hun 'aanstekelijk enthousiasme' (Nutida Musik) en 'exemplarische uitvoeringen' (de Volkskrant). De musici zijn ook internationaal actief als solisten, kamermuzikspelers en aanvoerders van instrumentengroepen in orkesten. Componisten uit binnen- en buitenland schrijven opdrachtwerken voor het ensemble. Dat zijn bekende namen als Klas Torstensson en Peter-Jan Wagemans, naast aanstormende talenten als Justin Christensen en Benjamin Staern – beiden zagen hun werk voor het ensemble met prestigieuze compositieprijzen bekroond. Het ensemble organiseert regelmatig festivals rond componisten: in 2009 drie dagen rond Arnold Schönberg, in 2011 een lang weekend rond Kaija Saariaho. In 2013/14 was Magnus Lindberg composer in residence. In 2015 werd een driedaags festival rond Arvo Pärt georganiseerd.

Stabat Mater

<i>Stabat Mater dolorosa Iuxta crucem lacrimosa Dum pendebat Filius</i>	De diepbedroefde Moeder Stond wenend bij het kruis Terwijl haar Zoon daar hing.	<i>Tui nati vulnerati, Tam dignati pro me pati, Poenas mecum divide.</i>	Van uw gewonde zoon Die zich verwaardigde zo voor mij te lijden, Deel met mij zijn pijnen
<i>Cuius animam gementem Contristatam et dolentem Pertransivit gladius</i>	Haar klagende ziel, Medelijdend en vol smart, Werd als door een zwaard doorstoken	<i>Fac me vere tecum flere, (Fac me tecum, pie, flere) Crucifixo condolere, Donec ego vixero.</i>	Laat mij oprecht met u wenen (Laat mij, vrome, met u wenen) De gekruisigde beklagen Zolang ik leef
<i>O quam tristis et afflicta Fuit illa benedicta Mater unigeniti!</i>	O hoe bedroefd en aangedaan Was die gezegende Moeder van de Enig-geborene!	<i>Iuxta crucem tecum stare, Te libenter sociare (Et me tibi sociare) In planctu desidero</i>	Met U bij het kruis staan En gretig te delen (En met U te delen) In uw klagen wil ik
<i>Quae moerebat et dolebat, Et tremebat cum videbat (Pia Mater, dum videbat) Nati poenas incliti</i>	Die rouwde en treurde, En beefde terwijl zij zag (de vrome Moeder, terwijl ze zag) De foltering van haar glorieuze zoon	<i>Virgo virginum praeclara, Mihi iam non sis amara Fac me tecum plangere</i>	Uitverkoren Maagd der Maagden Moge U voor mij niet meer verbitterd zijn Laat mij met U klagen
<i>Quis est homo qui non fleret, Christi Matrem si videret In tanto supplicio?</i>	Welk mens zou niet huilen Bij het zien van Christus' Moeder In zo'n marteling?	<i>Fac, ut portem Christi mortem Passionis eius sortem, (Passionis fac consortem) Et plagas recolere.</i>	Laat mij dragen Christus dood En het lot van zijn lijden (En deelhebben aan zijn lijden) En zijn wonden gedenken
<i>Quis non posset contristari, Piam Matrem contemplari Dolentem cum Filio?</i>	Wie zou niet mede lijden Bij het aanschouwen van de vrome Moeder Lijdend samen met haar Zoon?	<i>Fac me plagis vulnerari, Cruce hac inebriari, (Fac me cruce inebriari) Ob amorem Filii (Et cruore Filii)</i>	Laat zijn wonden mij wonden Het kruis mij in een roes brengen (Laat mij in een roes brengen door het kruis) Wegens liefde voor de Zoon (En het bloed van de Zoon)
<i>Pro peccatis suae gentis Vidit Iesum in tormentis, Et flagellis subditum.</i>	Voor de zonden van zijn volk Zag zij Jesus bij de foltering En een geseling ondergaan	<i>Inflammatum et accensus (Flammis ne urar succensus) (Flammis orci ne succendar) Per Te, Virgo, sim defensus (Per Te, Virgo, fac, defendar) In die iudicii.</i>	In vlam gezet en aangestoken, (Dat de vlammen mij niet verteren) (Dat de vlammen van de dood mij niet raken) Door U, Maagd, moge ik verdedigd worden Op de dag des oordeels
<i>Vidit suum dulcem natum Moriendo desolatum Dum emisit spiritum</i>	Zag zij haar geliefde zoon Sterven in eenzaamheid Toen hij de geest gaf	<i>Fac me cruce custodiri (Fac me cruce sublevari) Morte Christi praemuniri (Morte Christi conservari) Confoveri gratia (Cumulari gratia)</i>	Laat het kruis mij beschermen (Laat het kruis mij ondersteunen) Christus' dood mij wapenen (Christus' dood mij redden) En mij met Genade vervullen (En de genade mij overspoelen)
<i>Eia Mater, fons amoris Me sentire vim doloris Fac, ut tecum lugeam</i>	Ach Moeder, bron van liefde Laat mij de kracht van het verdriet voelen Opdat ik met U treuren kan	<i>Christe, cum sit hinc exire, Da per Matrem me venire Ad palmam victoriae</i>	Christus, als het tijd is hier te vertrekken Laat mij door uw Moeder toekomen De zegepalm.
<i>Fac, ut ardeat cor meum In amando Christum Deum Ut sibi complaceam</i>	Maak dat mijn hart gaat branden Bij het houden van Christus de Heer, Opdat ik Hem behage	<i>Quando corpus morietur, Fac, ut animae donetur Paradis gloria. Amen.</i>	Als mijn lichaam sterft Maak dat mijn ziel gegeven wordt De glorie van het Paradijs! Amen.
<i>Sancta Mater, istud agas, Crucifigi fige plagas Cordi meo valide.</i>	Heilige Moeder, zorg ervoor, Grif de wonden van de gekruisigde Diep in mijn hart		

De Noorderkerkconcerten worden mogelijk gemaakt door:

AF amsterdams
AK fonds voor de
kunst

**FONDS
PODIUM
KUNSTEN**
PERFORMING
ARTS FUND NL

PRINS BERNHARD
CULTUURFONDS
De kunst van het geven

J.C.P. STICHTING
jong talent, cultuur & podia

**BERGH STOOP & SANDERS
ADVOCATEN**
Het Kersjes Fonds

PRINSELIJK
GEBONDEN

MET DANK AAN: Dille en Kamille, De Boerenmarkt en alle 'Vrienden van de Noorderkerkconcerten'.
Noorderkerkconcerten is zeer erkentelijk voor de steun van de leden van de Noorderkring